

TAMÁS NÓRA

Egy időszerűtlenül aktuális írástudóról

A felháborodás művésze: Bálint György

E tanulmány egy mai huszonéves szemével láttatja a huszadik század egyik legtehetségesebb újságíróját. Azt a Bálint Györgyöt, akinek életműve szinte teljesen ismeretlen még értelmiségi nemzedékű társaim soraiban is, s ugyanakkor akinek munkássága a mai napig szomjazza az újabb és újabb monografikus bemutatásokat.

Nem törekszem átfogó bemutatásra: a legjellemzőbbnek vélt momentumok, fordulatok, eszmék és vélemények felvillantásával igyekszem portrét rajzolni a Mester-ről¹, bemutatni őt – a saját szavaival, vizsgálódó pillantásától, átható tekintetétől kísérve...

*

Bálint György életének csekély 37 éve alatt (1906–1943), a huszadik század első fele baloldali publicisztikájának kiemelkedő képviselőjeként irigylésre méltó életművet hagyott hátra. „Megvesztegethetetlen, független, bátor baloldali elme”-ként emlékszik rá *György Péter*. Bálint György tanulmányainak, irodalmi értékű újságcikkeinek vezérmotívuma a humanizmus. A humánus szava az embertelenségben. Abban az embertelen világban, melynek – zsidó származása miatt – ő is áldozatul esett (1942 novemberében egy ukrajnai munkatáborba internálták, ahonnan soha nem tért haza – 1943. január 21-én a Sztarij Nyikolszkoje-beli kórházban érte utol a halál).

Gyorsan tódulnak fel bennem a képek. *Picasso* Guernicája. Szimbólumok. Torz formák. Döbbenet és disszonancia. *Zadkine* Lerombolt városa. Szenvedés és tiltakozás. Feledhetetlen gesztusok. Felbomló formák. Egy-egy néma sikoly. *Pilinszky* Apokrifja. Segélykiáltás. „*Ismeritek az évek vonulását, az éveket a gyűrött földeken? [...] a mélyvilági kint ismeritek?*”² Humanista szenvedély. De nincs világmegváltás. A happy end hiányzik. Elmaradt. Elmarad. Jövőkép viszont kell. Egy olyan jövőé, amely a múltból építkezik. Felhasználja az elért sikereket és okul a hibákból. Összegzi a tapasztalatokat és kiutat keres. Az értékközpontúságra, a valódi értékek megbecsülésére törekszik.

Nekünk, e csöppnyi nemzet nagy fiainak is fel kell nőnünk ehhez a feladathoz. „*A magyarságnak szüntelenül fel kell zárkóznia az európai (a nyugati) civilizáció és kultúra adott szintjéhez és időszerű követelményeihez, ugyanakkor meg kell őriznie saját nemzeti karakterét és egyéniségét: önazonosságának történelmi alapjait.*”³ Ahogy tették az elődök. Akikre büszkék lehetünk. A változások elindítói. A fejlődés mozgatórugói. A kiütkeresés bajnokai. Például *Bálint György*, aki az értékek át- és

¹ György Péter: Levél a Mesterhez Budapest, Pesti Szalon Könyvkiadó 1994, 280. oldal

² Pilinszky János: Apokrif (in: Pilinszky János összegyűjtött versei Bp, Századvég Kiadó 1992, 51. p.)

³ Pomogáts Béla: Magyar irodalom az ezredfordulón (in: Magyarország médiakönyve 1999)

visszarendeződése⁴ közepette megtalálta a leghatékonyabb fegyvert az anómikus állapot visszaszorítására. Az írott szóhoz „nyúlt”. Felismerte az írott szó hatalmát.

Az egyetemi médiaspecializáció keretében – a sajtó kialakulásának története után kutatva – ’Az olvasás története’-vel, a mai kor emberének egyik legszebb meséjével ismerkedtem.⁵ Azzal a mesével, amely végigvezet bennünket az emberré válás rögzös útján, ami a felegyenesedéssel nem ért véget. Ott és azzal kezdődött. Az ember legnagyobb erénye – emberi mivoltának lényege – a megszerzett és továbbörökített műveltsége. Az a tudás, az a képesség, ami kiemeli az állatok sorából. Az a plusz, amitől vezérelve, Istent játszva, uralomra tör. Kvázi királyságának alappillére. Rosszul értelmezett küldetés – mely elvezethet a helyes útra is. Göröngyökön és buckákon, buktatókon át. Mint *Bálint György* esetében is.

Sokat töprengtem, miből induljak ki egy pálya bemutatása során? Támaszkodjak az életrajzi adatokra, vagy felejtsek el minden mást, és csak az írásokra hagyatkozok? Elválasztható-e egymástól a két dolog? Kiszakíthatom-e *Bálint György* műveit abból a korból, abból a milióból, amelyben születtek? Lecsupaszíthatom-e minden külső buroktól, hogy csak és kizárólag saját magamon, magamban megsűrve kutassak a mondanivaló után?

Hajlok afelé, hogy igennel válaszoljak a fenti kérdésekre. Számomra attól művészet a művészet, hogy értékálló. Minden korban van mondanivalója. Lehet, hogy a változó korok emberei más és más tartalommal ruházzák fel, de mindenkinek mond valamit. Nekem ezt, Neked azt, Neki ismét mást. Pont ez a szép benne. Ennek köszönhető a műalkotások önálló, saját élete. Elszakadnak az alkotótól és a befogadótól egyaránt. Független entitásként léteznek. Ahogy ez a könyv is.

’A toronyőr visszapillant’ *Bálint György* cikkeinek, tanulmányainak, kritikáinak válogatásgyűjteménye, melyet születése 70. évfordulójára jelentettek meg tisztelői – elismeréssel adózva a mártírhalált hal előd emlékének. A kötet utószavában *Koczkás Sándor* „*a felháborodás művésze*”-nek nevezi *Bálint Györgyöt*, akinek tudatosan vállalt meggyőződése volt ez a magatartás. Egész pályájának egyik legjellemzőbb írása, ars poétikájának összegzése az ’Intelmelek kezdő felháborodókhoz’. A descartes-i gondolatokkal induló írásban egy olyan ember attitűdje nyilvánul meg, aki negédes mosollyal nyugtázza a társadalmi történéseket. Aki – bár megpróbál kívülálló maradni – entellektüel voltából kifolyólag felelősséget érez, de úgy véli, még nem érett meg a helyzet a közbelépésre. „*A felháborodás a hatalom birtokán kívül álló entellektüel legerősebb fegyvere*”,⁶ aki még pusztán passzív szemlélője az eseményeknek. A felháborodás a tehetetlenség szignifikáns fokmérője. Aki képes cselekedni, az nem háborog. Nem jut rá ideje. És felesleges is. A felháborodás a „béklyóba vertek” kényszerű osztályrésze. Nekik marad a mardosó cinizmus, ők a bölcs ember nyugalmával tűrik a csapásokat, melyek felebarátjukat érik. És közben háborognak. Azt ugyanis még lehet. Még lehet...

„*Felháborodom, tehát vagyok. A felháborodás – a mai társadalomban – a szellemi ember létének legmagasabb rendű kifejezése. Felháborodni nem személyes sérelmekért, elvi alapon: ez az entellektüel végső és legintenzívebb teljesítménye, ez az ő barikádharc. Ifjú entellektüelek, tanuljátok meg a felháborodás művészetét!*”⁷

⁴ Pomogáts Béla i. m.

⁵ Alberto Manguel: *Az olvasás története* Budapest, Park Kiadó 2001

⁶ *Bálint György: Intelmelek kezdő felháborodókhoz* (in: *Bálint György: A toronyőr visszapillant I. kötet* Budapest, Magvető Kiadó 1961, 385. oldal)

⁷ *Bálint György: Intelmelek kezdő felháborodókhoz* (i. m. 384. oldal)

Nem véletlen, nem lehet véletlen a művészet szó használata. Mert igenis művészet megtanulni, hogyan tehetek, hogyan dolgozhatok azért a nemzetért, amelynek tagja vagyok, mikor árgus szemmel követik minden lépésem, mikor a falnak is füle van, mikor a barát is áruló lehet. „Az európai embert, Paul Valéry szerint, két súlyos veszély fenyegeti: a rend és a rendetlenség. Irigylésre méltó az az ember, aki két veszély között a biztos utat keresheti.”⁸ Bálint György megpróbálta, vállalva ennek minden előnyét – és hátrányát.

„Úgynevezett entellektüel vagyok, s viselem e kényes és kényelmetlen helyzet minden következményét. Vállalom, többek között, a sértődött leintést is, a fölényes kérdést, hogy milyen alapon szólok hozzá olyan kérdésekhez, melyek egyáltalában nem tartoznak rám. Vállalom e barátságtalan gesztust, egyrészt, mert azt hiszem, hogy az úgynevezett entellektüelnek nincsenek személyes ügyei, viszont minden rá tartozik, másrészt pedig, mert én is tagja vagyok a „közvéleménynek”.⁹

Mert a városban is szembesült nemcsak a városlakók problémáival, hanem átérezte a vidéki emberek nehézségeit is. Mint értelmiséginek ez volt a dolga. A feladata és a küldetése. Ha személyesen nem is tapasztalta meg a periféria mindennapi küzdelmeit, kihívásait, kihasználta minden alkalmat az információszerzésre – még akkor is, ha ez csupán egy fotókiállítás volt. Jól tudta, hogy a fényképek olykor többet mondanak a puszta szónál.

„A fényképezőgép lencséjének érdeklődése bizonyos határok között mozog. De e határokon belül teljes a szabadság. [...] Furcsa szögek alatt nézi a világot, válogat a fényhatások között, nemcsak tényeket közöl, hanem vágyakat is elárul és véleményt is mond. És ezért a beszámolója éppoly megbízhatatlan és személyeskedő, mint az embereké. [...] A világ, ahogyan a kiállítás és élet mutatja, felette gyanús és zavaros. A néző nemigen tudja, mit kezdjen vele – és ha a néző egyben részvevő is, helyzete még nehezebb. Sajnos, azt hiszem, mindnyájan részvevők vagyunk.”¹⁰

Mindannyian részesei vagyunk annak a virtuális világnak, mely szinte minden ízében elrugaskodott már a valóságtól, amelyben semmit sem érnek a korábbi tapasztalatok, vélemények, hitek és meggyőződések. De ez már nem a durkheim-i anómia. Ez annál is rosszabb. Mára nemcsak az értékek veszttek el, hanem a valóság hétköznapi keretei is. Azok a fogódzók, amelyek orientálták a mindennapi ténykedésünket. Amelyek orientáltak valami felé. Ezt a valamit már régen nem nevezhettük értéknek, de mégis támpontul szolgálhatott. És szolgált. Mert más már nem volt. Régen még tudta az ember, hogy miért tanul. Tudta, miért és mire vállal családot. Tudta, hogy minek mi lesz a következménye, mi mivel jár. Ma mit tudunk? Miben lehet biztos az én generációm? Miben hihetnek a szüleim? Kifordult a világ a négy sarkából, s irigykedve nézzük azokat, akik úgy tesznek, mintha. Akik veszik a fáradtságot, hogy megpróbálják megmagyarázni a dolgokat. De ők is csak a bizonyítványt magyarázzák. A miértekre nem érkeznek válaszok. Hiszen ők is csak emberek. Olyanok, mint mi. Higgyük már el végre! Ők sem tudnak recepteket adni. Pont olyanok, mint mi. Mikor hiszed el végre? Miért kell ehhez folyton külső megerősítés? Csak akkor tudsz örülni, ha ő is szabadkozik, mellébeszél? Nem ettől válsz egyenrangúvá vele! Töröld ki magadból az évtizedes beidegződéseket, a beléd nevelt (vert) dogmákat és elveket! Lépj túl önmagadon!

⁸ Bálint György: Jegyzetek a rendről (i. m. 398. oldal)

⁹ Bálint György: Hozzászólás a városból (i. m. 398. oldal)

¹⁰ Bálint György: Fényképek (i. m. 351. oldal)

„Olyan nyomasztóan erős benne a kisebbségi érzés és a tekintélytisztelő, hogy azt már csak hatalmasan megszervezett nemzetközi vállalatok enyhíthetik, vakmerően szerzett pillanatfelvételeikkel. [...] Naponta egy-egy friss fénykép tudja csak megnyugtatni a XX. század közönségét, hogy egy külügyminiszter is csak ember.”¹¹ Nos, most jobban érzed magad? Túl egyszerű lett volna rám hallgatni? Persze, tudom, amit az újságok mondanak... Az mégiscsak meg van írva.

De egyre kevésbé érdekelnék az újságok. A bulvársajtó meg pláne. A rosszízű pletykák, mocskolódások, felröppenő kacsák. Elegem van. Lassan „harmincas vagyok és korszerűtlen. Nem mintha nem érteném ezt a kort – ő, nagyon is értem. Éppen ezért állok vele szemben, ezért tudom egyre kevésbé elfogadni. [...] Vannak törvényszékek, melyek előtt dicsőség vádolttnak lenni.”¹² Dicsőség vádolttnak lenni, ha az ember már belefáradt a szélmalomharcba, ha torkig van már azzal, hogy folyton megmondják, mit tehet és mit nem. „Kissé elegem van, mire megyek veled, kit érdekel. Morgok, mit mondjak, dühöngök magamban, azt látom, mások, nálam jóval higgadtabb jóbarátaim sincsenek ezzel másként, mire megyünk veled. Azt mondom, elegem van, elegem, de nagyon, nahát, borzasztó érdekes, hogy dühöng az úr [...], kit érdekel.”¹³ De érdemes e lázadni? Érdemes-e felemelni a hangomat? Vagy maradjak én is a felháborodásnál? Fel van adva a lecke. Azt hiszem, az lesz a legjobb, ha odébb állok. Veszem a kalapomat és...

Mert mi értelme áztatni magadat? Mi értelme elhinni, hogy még minden megváltozhat? Hisz eddig sem történt semmi. Hiába tettél meg mindent annak érdekében, hogy ne így legyen, folyton falakba ütköztél. És visszapattantál. OK, hogy kemény a fejed, no de ennyire? Itt már az sem segít, ha elmenekülsz egy más világba. Egy általad teremtett világba, ahol a „rossz” megbűnhődik és a „jó” elnyeri méltó jutalmát. Mindez csak vízió, utópia, üres képzelgés. Bódult állapot. „Az „ártalmatlan” bódítószert egyébként lehetetlenség. Minden bódítószert kiragad a valóságból – ha hatása elszállt, visszazuhanunk a valóságba. Ez minden alkalommal friss és tűrhetetlen megrázkódtatást jelent. Minden bódítószernak ártalmas utóhatása van tehát – mindaddig, amíg maga a valóság is ártalmas. Minden bódítószert adagolását fokozni kell – mindaddig, amíg a valóság is fokozódó adagokban nehezedik az idegeinkre. Mennél tűrhetlenebb a valóság, annál „szédületesebb gyönyöröket” ad a bódítószert – és annál keservesebb a visszatérés a valóságba.”¹⁴ Ebbe az értékek és érzelmek nélküli valóságba. Ahol szégyelljük, ha sírunk, s megszokásból nevetünk. Hogy ne kérdezősködjenek a hógylétünk felől. Már ha akad egyáltalán, aki még megkérdezi. De ha nevetünk, akkor neki sem jut eszébe kérdezni. Konstatálja, hogy remekül vagyunk. Amíg le nem hullik a máz. De azt jó erős kötőanyagból készítettük. Kírtart. Még egy ideig. Jó ideig.

S jó ez így nekünk? Kellett ez nekünk? Hát már ennyire elkoptunk? Ennyire elkoptunk kívül-belül egyaránt? Mi maradt nekünk, ha már sírni sem tudunk?! Ha már sírni sem merünk... „Az előnevetőnek és az elősírónak az ad létjogosultságot, hogy az emberek nehezen nevetnek, és nehezen fakadnak sírva. A közvetlen hatás, a kiváltó ok nem elég, még külön biztatás is kell hozzá. [...] Fokozatosan jutottak el az emberek ehhez az állapothoz: először a nevetést felejtették el, azután a sírást. [...] Ma már csak egészen kis gyerekek tudnak gördülékenyen sírni és nevetni. Az érzel-

¹¹ Bálint György: Ők is csak emberek (i. m. 223. oldal)

¹² Bálint György: Önarcépvázlat (i. m. 355. oldal)

¹³ György Péter: Elég volt (i. m. 275. oldal)

¹⁴ Bálint György: Ártalmatlan bódítószerek (i. m. 360. oldal)

mek spontaneitásának kora elmúlt, anélkül hogy az értelem uralmának kora eljött volna.”¹⁵

Most az jutott eszembe, hogy „boldogok a lelki szegények”, akik a pusztaság létért való ádáz küzdelemben nem érnek rá „filozofálgatni”, nem érnek rá azon „meditálni”, hogy miért van mindez így. Nem török, nem azon török a fejüket, hogy mikor nevettek egy jóízűt utoljára. Vagy mikor sírtak. Vagy, hogy tudnak-e még egyáltalán sírni. Milyen igazuk van – mondom most. De cserélnék-e velük? Vagy inkább továbbra is csak szótlanul nézem őket reggel, futás közben, amint – más megoldást nem találván – a kukában főtörnek? Azt hiszem, marad az utóbbi. Már nem tudok más lenni. Már nem tudok nem gondolkodni. De még megérintenek a következő sorok: „Ezentúl nem szabad a házak elé kikirakott szemétkorlátot kitorászni. Régóta szükség volt már erre az intézkedésre. Higiéniai okokból kellett volna már régen eltüntetni egyes embereknek azt a csúnya szokását, hogy a szemétkorlátban turkálnak. [...] Egyes emberek a hajnali órákban odalopakodnak a kapuk elé kitett szemétkorlátokhoz, és belenyúlnak a szemétkorlátba, keresgélnek benne, ami az egészség szempontjából rendkívül kártékony. [...] Nem a szemétkorlát az egyetlen káros tényező, amit ezek az emberek elkövetnek. Hiszen csak egy pillantást kell rájuk vetni a hideg, esős hajnalon. Öltözetük minden kritikán aluli, mind a szépség, mind a higiéné szempontjából. Felsőkabátjukat rendszerint otthon felejtik, bundát pedig sohasem viselnek, még a legcsikorgóbb hidegben sem. Olyanok, mint a hanyag, könnyelmű gyerekek: sokan például megfelelő lábbeliről sem gondoskodnak.”¹⁶

Megérintenek és elszomorítanak. Talán ezért kezdtem el szociológiát tanulni. Válaszokat akartam kapni a kérdéseimre. Például arra, hogy mikor és mitől alakulnak ki deviáns rétegek egy társadalomban. Mert valljuk be őszintén, a hajléktalan kukázókat a mai napig deviáns egyéneknek tartjuk. Ha én tudok dolgozni, akkor ők miért nem? – tesszük fel – vagy nem – a kérdést, mely a választól függetlenül minősít, hiszen a „kedvező életkörülményekkel sem jár mindig együtt emberi-erkölcsi nagyság, a jólét sokszor a kistílúság, nyárspolgárság, az erkölcsi romlás vagy a leépüléssel fenyegető társadalmi és személyes passzivitás, újabb kifejezéssel a „tanult tehetetlenség” melegágya.”¹⁷

Úgy tűnik, a tehetetlenséget tanulni is lehet. Tévedtem az elején, és ez a művészet? Ennek elsajátítása a művészet? A „tanult tehetetlenség”? Bevallom, összezavarodtam egy kicsit. Engem arra tanítottak, hogy mindig, minden körülmények között helyt kell állni, ki kell hozni magunkból a maximumot, tudásunk legjavát kell adnunk. S most kétségeim támadtak, mert hát „éljük az életet, ahogy lehet, munkába, gondolatokba, érzésekbe fogunk: és közben tudjuk, hogy mindez csak ideiglenes, talán már holnap, de legkésőbb holnapután jön valami: „bogárnyi zajjal” és kérlelhetetlen biztonsággal.”¹⁸ S leomlik mindaz, amit építettünk. Amiért dolgoztunk. Persze teremthetünk magunknak egy új világot, akár olyat is, amely megtagad minden korábbi szokást, tradíciót, de mi végre? Mi végre fáradozunk? Hogy újból romba dőljön minden? „Nincs múlt és nincs jelen. Ki beszélhet jövőről?”¹⁹

Néha az az érzésem, hogy ránk, emberekre, egyre kevésbé van szükség ebben az elgépiesedett, automatizált világban. Tőlünk függetlenül (is) működik a rendszer. A

¹⁵ Bálint György: *Könnyek alkonya* (i. m. 350. oldal)

¹⁶ Bálint György: *Napi dolgok* (i. m. 478. oldal)

¹⁷ Magnusson, D.: *Learned Helplessness* (in: Univ. Press of Stockholm 1981)

¹⁸ Bálint György: *Járkálj csak, halálraítélt!* (i. m. 279. oldal)

¹⁹ György Péter: *„Egyfajta kultúra”* (i. m. 30. oldal)

gépek teszik a dolgukat. Nap nap után. Az ember elavult, lassan kimegy a divatból. Érdemes volt? Megérte? Érdemes volt lejönni a fáról? Mert hát olvassuk csak!

„*Anglia egy hátsó-indiai gyarmatán a kókuszültetvényesek, emberi munkaerő helyett, kísérletképpen majmokat alkalmaznak. A jelentések szerint a kísérletek eddig kielégítőek: a majmok jobban és olcsóbban dolgoznak, mint az emberek. [...] Mi történjék a feleslegessé vált emberekkel? Ha változatlan formában, tehát élő állapotban maradnak fenn, ezzel komoly zavarokat okozhatnak. Nagy részük egészen alacsony kultúrfokon áll, és ezért valószínűleg nem tudja megérteni, hogy végérvényesen feleslegessé vált, és így nincs többi semmi keresnivalója a földön. [...] Swift annak idején egy híres röpiratban azt ajánlotta, hogy a munkanélküliség csökkentése érdekében meg kellene enni a gyermekek egy részét. Ez az egyébként hasznos és okos gondolat ma, sajnos, megvalósíthatatlan, mert kultúremberek vagyunk, és a kultúrembert tudvalevően az különbözteti meg a kannibáloktól, hogy embertársát nem eszi meg, hanem gázzal irtja. [...] De ez sem tökéletes megoldás. A gáz drága, fontosabb alkalmakra tartogatják. Így aztán csak két lehetőség marad. Az egyik a tenger. A feleslegessé vált élelmiszerek mellett a felesleges embereket is a tengerbe lehet dobni, ami alig jár költséggel és kockázattal. A másik megoldás a fejlődés, az emberi tökéletesedés ütemének meggyorsítása olyan irányban, melyről még Darwin sem álmodott. A felesleges embereket a majmok közé kell internálni örök időkre. A második vagy harmadik nemzedék már teljesen összekeveredik a majmokkal, és tökéletesen felveszi tulajdonságaikat. Az ily módon tökéletesített embereket azután már éppúgy lehet használni, mint magukat a majmokat, és a termelés harmóniáját semmi sem fogja többé megzavarni.*”²⁰

„*Ákár fenn is maradhattunk volna. Tengernyi kintől és szenvedéstől megkímélhetők volna magunkat. Ma már tudjuk, hogy ez a világ nem a létező világok legjobbika. Már nem hiszünk se Panglosz mesternek, se Lucifernek. Önmagunknak sem. Önmagunkban sem. Csak túrunk és törődünk engedékenyen.*”²¹ „*Az ember a legnagyobb testi megpróbáltatást is eltűri, ha van valami értelme. [...] De hol van a mi kínlóadásunk tartalma? Ez az élet mindennap újra megaláz – megalázza egykori emberi méltóságunkat, és megalázza értelmünket is.*”²²

Mit tehetünk? Milyen alternatíváink vannak? És egyáltalán: mi vár még ránk? Ránk, emberekre, mikor „itt látható az új, a posztposzt, amelyben semminek sincs akadályá”²³

Az én válaszom valószínűleg egészen más, mint amit *Bálint György* adott volna a feltett kérdésekre. Nem csoda, hiszen elválaszt bennünket csaknem két generáció. Két emberöltő hosszú idő, de „*későn születni, mint köztudott, nem érdem, hanem kegyelem.*”²⁴ Ezzel megdőlni látszik az a bevezetőben felvázolt elgondolás, miszerint a műalkotások az adott kortól függetlenül is értelmezhetőek. Értelmezhetőek? A saját olvasatomban igen. Nekem ezt és ezt mondják most, szeptember 07-én. 10 éve valószínűleg másként fogalmaztam volna. S talán 15 év múlva sem erről írnék. Majd teszek egy próbát. Csak úgy, kíváncsiságból. Ennyit megér.

Bele-belepillantva a teleírt oldalakba nem tudom, sikerült-e felvillantanom *Bálint György* munkásságának jellemző motívumait. Sikerület-e bemutatnom őt, mint

²⁰ Bálint György: Pótlás Darwinhoz (i. m. 347. oldal)

²¹ Pilinszky János: Örökkön-örökké (i. m. 37. oldal)

²² Bálint György: Levél egy internálótáborból (i. m. 353. oldal)

²³ György Péter: „Egyfajta kultúra” (i. m. 30. oldal)

²⁴ György Péter: Undor (i. m. 230. oldal)

embert. Sikerült-e rávilágítanom az értelmiségi lét buktatóira. Nem tudom. Csak reménykedhetek.

Most útjára kell engednem ezt az „írományt”, hogy élhesse a saját életét. Többé nem lesz hatalmam felette. Újra visszaköszön Alberto Manguel könyve, melyben arról olvastam, hogy az írott szó „ki van szolgáltatva az olvasó nagylelkűségének”²⁵. Milyen igaza van! Most még itt van előttem, még alakíthatom, formálhatom *Bálint Györgyöt*, játszhatok vele, mint a gyurmával, de rövidezen nem lesz uralmam felette. S mikor Önök olvassák, Önöknek mit sugall majd ez a néhány oldal? Önök milyen embernek tartják *Bálint Györgyöt* az általam megfogalmazottak tükrében?

Úgy tűnhet, mindez játék a szavakkal. Nem, nem játék. Annál sokkal több. És fontosabb. Az értelmiségi lét ambivalenciája egy olyan világban, amelyben „*mindenki maszkot öltött, mindenki szórakoztatni vágyik. Minden szerep kifordítható. Minden visszavonható és újra kezdhető.*”²⁶

Visszajutottam oda, ahonnét indultam. A kör bezárult. Nincs új a nap alatt... Még egyetlen jó tanács azoknak, akikben ágaskodik valami, akik folyton lázadoznak és háborognak:

„*Ifjú entellektüelek, vállaljátok a legnagyobb kockázatot: egy-egy nagy, döntő pillanatban veszítsétek el magatokat. Merüljetek alá a tömeg történelmi kavargásában, hogy később, a vihar után felbukkanva, derűs ég alatt, megújultan találkozzatok ismét magatokkal.*”²⁷

²⁵ Alberto Manguel (i. m. 246. oldal)

²⁶ György Péter: „Egyfajta kultúra” (i. m. 31. oldal)

²⁷ Bálint György: Intelmek kezdő felháborodókhoz (i. m. 388. oldal)